

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

הרב מאיר שולביץ עקרי הענין

מזן ראש הישיבה

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

גדר שיעבוד נכסים מדין ערב

הרשב"א בגיטין כתב לדמות נכסים משועבדים לדין ערב, ואח"כ כתב גבי נכסים משועבדים, דאם איתא ללוה זיבורית, דס"ד היה לגבות הבינונית ממשעבדי. ולכאן הא בערב הוא דבר פשוט דכל היכא דאפשר למיגבי מן הלוה ואף מזיבורית, דאי אפשר למיגבי מן הערב.

ויש לבאר, דאף דנכסים משועבדים הוא ג"כ גדר של ערב, מ"מ הגדר מעט שונה, דבנכסים משועבדים דין הערב קאי על הנכסים, והיינו דאית ליה זכות גבייה בהנך נכסים, והנה אם נכסים אלו היו נשארין ביד הלוה, והיו לו עוד נכסים אחרים דזיבורית, כיון דנכסים הללו היו בינונית, שפיר היה לו זכות גבייה מהם, ולהכי אף שמכר אותם לאחריו לא מצי להפקיע הך זכות, ומשא"כ גבי ערב, דדין הערב קאי על הגבא, ואף דאית ליה ללוה חיוב ליתן לו בינונית, דלכאן נימא דכיון דהערב משועבד לחובו של הלוה ורק דיש לו בינונית, דשפיר יהיה חיוב הערב להמציא לו הבינונית מנכסיו מ"מ י"ל דהיכא דלית ליה ללוה אלא זיבורית, דאין לו חיוב כלל ליתן לו אלא זיבורית, דשוב אין הערב משועבד על יותר מזה, ואין חיוב להמציא לו את הבינונית מנכסיו. (שיעורי רבי גרשון קדושין ט"ו ע"א)

חיוב הערב כשמת הלוה וכשמחל

{הר"ן בכתובות הביא דברי ר"ת דהטעם דמוכר שט"ח לחברו וחזר ומחלו מחול, כיון ששני שיעבודים יש למלוה על הלוה, שיעבוד הגוף ושיעבוד על נכסיו מדין ערב, ואין נמכר אלא השיעבוד נכסים, ולכן כשחזר ומחלו שפקע שיעבוד הגוף, ממילא פקע גם השיעבוד נכסים}, והוסיף הר"ן, ומינו כשמת לוח אע"פ ששיעבוד גופו פקע שיעבוד נכסיו לא פקע, לפי שיעקר ערבותן של נכסים בענין זה הוא שכל זמן שלא ימצא הלוה שירד לנכסיו ויפרע מהן, אבל כל זמן שפקע מחמת המלוה אף שעבודא של נכסים נפקע, והיינו דדין שיעבוד נכסים הוא כדין שיעבודו דערב, ושיעבודו דערב איכא גם בכה"ג דמת הלוה, ומשא"כ היכא דמחל הלוה על החוב.

והנה בביאור הך מילתא גבי שיעבודו דערב, בפשוטו היינו, דהאומדנא דדעתו של הערב להשתעבד על כל מקרה שהלוה לא יוכל לשלם, וגם אם מחמת שימות, אבל אם הלוה ימחל על החוב, בודאי אין דעתו להשתעבד.

אמנם נראה לבאר בזה באופן"א, והוא דהיכא דהלוה מת, אין הפשט דפקעה זכות המלוה, אלא רק שלא שייך החיוב על הלוה כיון שמת, אבל זכות המלוה שפיר קיימת, ואם הלוה יחזור ויחיה שפיר יחזור אליו החיוב, וכל זמן דזכות המלוה קיימת שפיר שייכא הערבות, ומשא"כ היכא דהלוה מחל על החוב דפקעה זכות המלוה, לא שייך ביה הערבות. [והס"ד דהר"ן היה, דאף דזכות המלוה קיימת גם אחר מות הלוה, מ"מ נימא דכמו דלעת עתה שהלוה אינו בעולם לא שייכא לגביו החיוב, כך גם לא יהיה שייכא לעת עתה החיוב להמ שערב לחובו, וזהו דקמ"ל, דסו"ס כיון דזכות המלוה קיימת, שפיר שייכא הערבות]. (שיעורי רבי גרשון גיטין י"ג ב)

דכתיב 'תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך'. ומתוך, כי 'כיון דראובן בקבלנות קבל ערבותו ולא נתרצה לו יעקב, אין סבא שיבקש ממנו יהודה בערבות לחוד, אלא על כרחק שגם יהודה בא בערב קבלנות, אלא שלא הוזכר זה כאן, וסמך אקרא דראובן שזכר בו קבלנות 'תנה אותו על ידי'.

ב] ערבות יהודה על בנימין. בתחילת

הפרשה (פר' וישב) יהודה אמר ליוסף 'כי עבדך ערב את הנער', והנה על עצם הדבר שיהודה נכנס - בלקחו את בנימין - באחריות מדין ערבות, תמהו הראשונים, הלא יהודה היה הלוה עצמו ולא הערב, שהרי הוא ביקש מיעקב אבינו שיתן לו להוריד את בנימין למצרים, ומה שייך כאן דין ערבות, הלא אין כאן כי אם דין לוח ומלוה, ולאמיתו של דבר, בדברי השאילתות דרב אחאי (פר' מקץ שאילתא לא) נראה שגירסתו בגמרא היתה שבזה נתקשו כלפי מקור זה, וכלשונו: "אמר ליה רב חסדא, התם יהודה גופיה לוח הוא, דכתיב 'שלחה הנער אתי', וכן מביא הריטב"א בשם רבו, שאכן מצד זה שפיר לא היה ניתן להוכיח מכאן דין ערב, וכלשונו: "האי לשון קבלנות אינו, כי למי נכנס יהודה קבלן, לוח עצמו היה. תירץ לי מורי, דלא דק תלמודא, דכל מאי דאמרין הכא אינו אלא אסמכתא. הריטב"א עצמו מיישב קושיא זו: "ולי היה נראה, דתלמודא משמע ליה, כי יעקב נתנו לראובן ושאר אחיו על קבלנות יהודה, וכך אמר ליעקב: תנה אותו להם על ערבותי", כלומר, ששאר האחים לקחו את בנימין, והם היו הלווים מיעקב אבינו, ואילו יהודה קיבל על עצמו הערבות. גם הרשב"א כשדן בזה הביא צד זה בהבנת הסוגיא, כפי תירוץ הריטב"א, וכדלהלן. והנה הרשב"א בתשובות (שמיחוסות לרמב"ן סי' רכה) הוכיח מכאן שיש דין ערב גם כשאין שום לוח המתחייב לשלם את הכסף שנתן לו, כגון האומר לחבירו תן מעות לפלוני במתנה ואתחייב אני לך, וכיוצא בזה היה כאן, כי בהורדת בנימין למצרים לא היה שום לוח, אלא, שיהודה

א] מקור העניין. בגמ' בבא בתרא דף קעג ע"ב, א"ר הונא: מנין לערב דמשתעבד? דכתיב: (בפר' מקץ מג-ט) 'אנכי אערבנו מידי תבקשנו. פסוק זה נאמר כשביקש יהודה מיעקב אבינו שיסכים לשלוח את יוסף למצרים, ומזה שיהודה התחייב בלשון ערבות, ניתן ללמוד שהתחייבות כזאת חלה ומחייבת. והקשו בגמרא: "מתקיף לה רב חסדא, הא קבלנות היא, דכתיב (שם מב, לז) 'תנה אותו על ידי ואני אשיבנו', כלומר, אין זו ערבות סתמא [כערב שאומר למלוה: 'הלוה מעות לפלוני'], כי אם 'ערב קבלן' [כערב שאומר: 'תן לו מעות ואני קבלן'] - שאחריותו חזקה יותר מאחריות ערב רגיל, שהרי כך אמר ראובן אל אביו: "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך", ואם כן אין לנו מקור כי אם לדין ערב קבלן, ולא לערב סתם, ובהמשך הגמרא מובאים מקורות אחרים לדין ערב סתם, והנה למעשה ערבות סתם בלא קבלנות ילפינן מפסוק דמשלי (ו') בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיו, ומפסוק של יהודה ילפינן לערב קבלן, והחילוק בין ערב סתם לערב קבלן, דאם אמר הערב הלוה ואני ערב וכדומה מן הלשונות הוי ערב סתם, וכשאומר תן לו ואני אשיב לך הוי כמו שנותן בשליחותו, ויהודה היה ערב קבלן, יען דכיון דראובן אמר בלשון קבלנות תנה אותו על ידי בודאי קיבל עליו יהודה גם הוא בתורת קבלנות דלולא כן לא הניחו יעקב, ותימה על רש"י בגיטין נ' א' שכתב דילפינן ענין ערבות בכלל מפסוק שלפנינו, בעוד שכאן בסוגיא מבואר דק ערב קבלן ילפינן מזה הפסוק, וסתם ערבות ילפינן מפסוק דמשלי שהבאנו - והעיר שם המהרש"א כלפי קושיית הגמרא: "יש לדקדק דהא האי קרא 'תנה אותו על ידי וגו' ראובן אמר, ויהודה לא אמר אלא 'אנכי אערבנו וגו', ולא הזכיר לשון קבלנות בדבריו... ואם כן מאי פריך ליה רב חסדא מקרא דראובן

הגאון רבי זאב ברלין שליט"א

ראש ישיבת גאון יעקב

בגדר חיוב הערב וקידושין מדין ערב

בגמ' קדושין ז א, תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב, ערב לאו אע"ג דלא מטי הנאה לידיה קא משעביד נפשיה, האי איתתא נמי אע"ג דלא מטי הנאה לידה קא משעבדא ומקניא נפשה. ויל"ע במה מתקדשת, האם במנה שנתן לפלוני דנחשב כאילו נתן לה, או דהקידושין הם במה שנתן לה הנאה שעושה את רצונה, ונפ"מ בזה מתי צריך שיאמר הרי את מקודשת לי, שהרי צריך לומר לפני נתנית המעות, וא"כ אם הקדושין הם בכסף צריך לומר בשעת נתנית המעות, אבל אם הקידושין הם בהנאה, סגי שיאמר לה בשעה שמודיע לה שעשה את רצונה, שזהו זמן נתנית ההנאה.

ומצינו שנחלקו בזה האחרונים, דהב"ח סובר שצריך לומר בתכ"ד של הנתינה, והח"מ והב"ש סוברים דסגי אף כשאומר לאחר הנתינה, ומשום דס"ל שהקידושין הם בהנאה. ועי' ברש"י קידושין שם שכתב דמקודשת אע"ג דלא מטי הנאה לידה, ומבואר שהקידושין הם במנה, וכ"מ ברא"ש שם שצריך שיאמר הרי את מקודשת במנה שנתתי לפלוני. ולכאור' ד' רש"י והרא"ש צ"ע, איך זה נחשב לקבלת כסף, וכן צ"ע איך לומדים דבר זה מערב, והא בגדר דין ערב מבואר בגמ' ב"ב קע"ג ג' שסודו משום דבהיא הנאה שמוציא הוצאות על פיו גמר ומשעביד נפשיה, ומבואר שהשיעבוד הוא מחמת ההנאה ולא מחמת שקיבל את הכסף.

ונראה בזה, דהנה בגמ' אמרי' דהאשה "קא משעבדא" ומקניא נפשה, וצ"ע מהו השיעבוד שאמרו כאן, ואם הכוונה שיש כאן שיעבוד להנשא לו, הרי זה לא ברור ששייך קנין כזה להשתעבד ולהתחייב להנשא, דהא הוי כמו קנין אתן דלא חל. ונראה לבאר בזה, דיל"ד באופן שאמרה לו תן מנה לפלוני ואקדש לך, והוא נתן, אבל נתבטלו הקידושין מאיזה סיבה, וכגון שהעדים היו פסולים וכיו"ב, ויל"ד האם יול לתבוע ממנה את המנה שנתן בציוויה, דלכאור' י"ל שיש עליה שיבוד תמורת המנה שנתן שאם לא יחולו הקידושין תצטרך להחזירו לידו.

ולפ"ז מובן היטב, הא דזה נחשב שנותן לה כסף, זכיון שהיא משתעבדת תמורת המנה או להחזיר מנה או להתקדש, א"כ הוא כמקדשה בהן מנה שיש לו בידה, [ולא דמי למקדש במלוה שאינה מקודשת, כיון שבאותה שעה שחל החיוב היא מקודשת, ולא דמי למלוה שהחיוב היה קודם לכן, וכמו שמצינו בגמ' בקדושין מח ב, דהמקדש בפעולה למ"ד אינה אלא לבסוף אינו חשוב כמלוה].

ובזה מבואר מה שלומדים מערב, דגם בערב בהיא הנאה דא מוציא הוצאות על פיו, גמר ומשעבד נפשיה לפרוע את החוב, וברשב"ם ב"ב קע"ג ב' כתב, בלב שלם, ושליחותו דערב קא עביד כאילו הוא עצמו הלוה. ונתחדש כאן דהגדר בערב הוא דנחשב כאילו הוא עצמו לווה והלוה את הכסף, ומה שהגמ' אומרת שעל אמונתו הלוהו, צ"ל דזה רק סברא למה זה לא יהיה אסמכתא, וא"כ גם בקדושין י"ל כך, דלכן נחשב קידושי כסף, דנחשב כאילו נותן לה את הכסף ובשליחותה נותן לפלוני. וזה הביאור בלשון הגמ' דמשעבדא ומקניא נפשה, דאין הכוונה שיש לה שיעבוד להתחייב להנשא לו, אלא דנתחדש כאן דאף בלא מעשה קנין אפשר להשתעבד באומר לחברו תן מנה לפלוני ואני פורע לך, דהוי שיעבוד על עצם מעשה הנתינה, ולא מטעם קבלת הנאה.

(סה"ז אהל חיא, ע"ש הרחבה נוספת)

התחייב בערבות על כך. דברי הרשב"א נסובים על דברי השואל שכתב לו שאין שייך מושג ערבות במקום שאין בו לא שום לווה ולא שום משתעבד, והשיב לו: "לא ירדתי לסוף דעתך... וקרא נמי מסייענו דכתיב 'אנכי אערבנו', והוה סלקא דעתא למילף מינה בשילהי גט פשוט דערב משתעבד דאורייתא, והתם מאן נתתייב ומאן נשתעבד שיהא יהודה ערב בשבילו, אלא שתוכל לדחות בזו ששאר האחים היו כבעלי חוב והוא כערב" (סברא זו היא כדברי הריטב"א הנ"ל).

ג] דרכו של האורים ותומים בערבות דיהודה. בדברי האורים ותומים' (סי' קכט תומים סק"א) מבואר אופן אחר בנידון זה, והוא, שהלויים היו אדוני ארץ מצרים, שהם בקשו שיביאו להם את בנימין, ויהודה נכנס בערבות בעבורם להחזיר את בנימין, ומזה הוציא מקור להנדון המובא בשו"ע כלפי סדר הגביה מן הערב, דהנה קיי"ל (ח"מ סי' קכט ס"ח) "אין נפרעין מן הערב תחילה", אמנם נפסק בשו"ע (שם ס"י): "אם הוא (- הלוה) גברא אלמא דלא ציית דינא, אז יתבע את הערב ויגבה ממנו, ואח"כ יחזור הערב על הלוה ויוציא ממנו", והסמ"ע (סקל"א) מביא מחלוקת הראשונים באופן שהלוה היה כבר גבר אלים קודם ההלוואה: שיטת רבינו ירוחם היא, שבאופן כזה על המלוה ללכת תחילה אל הלוה, משום שידע בשעת ההלוואה שהוא גבר אלים, ועל דעת כן הלוה לו, שהוא יהיה הלוה ויגבה ממנו תחילה, ודעת הרשב"א היא, שגם באופן כזה היתה ההלוואה על דעת שיגבה מן הערב תחילה, ועל כך כתב התומים: "וקצת יש ראייה לדברי הרשב"א מהא דסלקא דעתא בגמרא, דהא דערב משתעבד מהך דכתיב 'אנכי אערבנו מידי תבקשנו', וקשה מה מהני, וכי ילך יעקב ויתבע לאדוני ארץ מצרים תחילה, וערבתו מה מועיל, ועל כרחך צריכים לומר, הואיל דהיה אלם יתבע להערב תיכף, ויפה השתעבד עצמו, וזה מבואר אף דהיה תחילה ערב בשעה שידע שהלוה אלם גובה מערב" (וכ"כ ב'ביאור הגר"א' שם סקל"ה).

ד] לברוח מן הערבות. ראה כאן במדרש בראשית רבה (ויגש צג, א) (משלי ו) בני אם ערבת לרעך וגו' נוקשת באמרי פיך וגו' עשה זאת וגו', א"ר חנינא ברח מן שלש והדבק בשלש, ברח מן הפקדונות ומן המיאונים ומלעשות ערבות בין אדם לחבירו, הדבק בחליצה, ובהפרת נדרים, ובהבאת שלום שבין אדם לחבירו, וראה בשפת אמת [כאן פ' ויגש תרל"ח] שכתב על זה: במדרש בני אם ערבת כו' ברח מן שלש כו'. פי' שאין לקבל ערבות על של אחרים כי הלואי שיתקן המוטל עליו. אמנם ערבות שבפסוק הוא להקב"ה כמ"ש רש"י ז"ל רעך זה הקדוש ברוך הוא. וקבלת עול תורה זה הוא שייך אל האדם. כי ערבות האמיתית הוא אותו שיש לו לזה שייכות בעצם נפשו. כענין כל ישראל ערבים כו'. וכמו כן ערבות יהודה לבנימין הי' ערבות אמת. לכן בלי ספק יוכל לקיים הערבות. וזה עיקר כוונת המדרש לחזק נפשות בני ישראל לברר כי הדבר שקיבלו עליהם בני ישראל באמת. בכל עת יכולין לקיים. לך התרפס ורהב כו' פי' ע"י היגיעה והתשוקה לבוא אל האמת להתקרב אל התורה ות' לעולם יש תקוה כמאמר הפוך בה והפוך כו'. קוה וחזור וקוה כו'. וכן מצינו ביהודה כי הגם שמצא עצמו חייב בדבר. עכ"ז לא נפל לבו. ע"י בירור האמת שנגש אל האמת כלומר אף על פי שנמצא הגביע עכ"ז נקיים אנחנו. ודבר זה נמצא בכל איש ישראל תמיד:

חקירות הלכתיות

כי עבדך ערב את הנער'

כאשר בניו של יעקב, שבטי קה, חוזרים ממצרים הם מספרים לאביהם 'את כל הקורות אותם' איך דבר אתם 'האיש אדוני הארץ' קשות. איך הוא אסר לעיניהם את שמעון וכי הוא דורש שיביאו אליו את בנימין. יעקב אבינו מסרב לבקשה ולא מסכים שייקחו ממנו את בנימין.

גם כאשר כילו לאכול את השבר אשר הביאו ממצרים' והוא מבקש 'שובו שברו לנו מעט אוכל' הוא עדיין מסרב לשלוח איתם את בנימין. הוא אפילו בא אליהם בתלונה שטעונה הסבר 'למה הריעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח'.

רק כאשר יהודה מבטיח ליעקב אביו שהוא יהיה אחראי על בנימין 'אנכי אערבנו מידי תבקשנו' ומוסיף לכך התחייבות 'אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחתאתי לך כל הימים'. אם לא הביא אותו חי אז אחשב חוטא גם לעולם הבא.

כך גם כאשר יהודה מדבר עם יוסף אחרי שהגביע נמצא באמתחת בנימין. הוא מספר ליוסף 'כי עבדך ערב את הנער' אני לקחתי על עצמי 'ערבות אישית' עבור הנער והתחייבתי לאבי כי 'אם לא הביאו אליך וחתאתי לאבי כל הימים'. ערבות שמשמעותה 'להיות מנודה בשני עולמות'.

אדם בא לגמ"ח לבקש הלוואה, הוא צריך אלף דולר למשך חודש. דבר ראשון נותנים לו טופס ומבקשים ממנו להחתים ערבים. ולא סתם ערבים, אלא ערבים מוכרים בעלי אמצעים שייסימו להיות 'ערב קבלן'.

מה קרה? הוא מתפלא למה אתם לא מאמינים לי? מהר מאד הוא מרגיש על בשרו שמי שמלווה לך כסף רוצה להיות מכוסה ומוגן מכל הסיכונים עם כמה שיותר בטחונות. אתה צריך להביא 'ערב' שאם אתה לא תעמוד בהתחייבותך הערב ישלם ואחר כך הערב יוכל לחבוע אותך על מה ששילם עבורך.

האם יהודה נעשה 'ערב קבלן' על בנימין? האם לו ח"ו יקרה משהו לבנימין בדרך יוכל יהודה להחזיר את ה'חוב' ליעקב?

במדרש תנחומא למדנו על ערבות לכאורה שונה. 'בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא ליתן את התורה לישראל אמר להן, תקבלו תורתי אמרו לו הן. אמר להן תנו לי ערב שתקיימו אותה. אמרו לו אברהם יצחק ויעקב יהיו ערבים. אמר להן: אבותיכם הן בעצמם צריכים ערבים, אברהם אמר 'במה אדע' יצחק אהב את שונאי דכתיב 'ואת עשו שנאתי' יעקב אמר 'נסתרה דרכי', אמרו לו: בנינו יהיו ערבים שלנו, מיד קבלן הקדוש ברוך הוא ונתן את התורה לישראל שנאמר 'מפי עוללים ויונקים יסדת עוז' לפיכך כשישראל מבטלין את התורה הקדוש ברוך הוא פורע מן הערבי'.

'ערבות' הבנים איננה ה'ערבות' המקובלת שאם לא תשלם הערב ייקח אחריות על החוב במקומך. 'ערבות' הבנים היא בעצם 'משכון' בנינו יהיו ערבים שלנו' זו מעין ערבות 'ביצוע' שאם לא נעמוד בהתחייבותנו לשמירת התורה ייקחו מאתנו את הבנים.

אולי זו דומה לערבות של יהודה של 'כי עבדך ערב את הנער' ששם יהודה ה'ערב' מתחייב לדאוג ולהיות אחראי שבנימין יחזור בריא ושלם אל יעקב אבינו. יהודה אומר ליוסף אני לקחתי על עצמי

דיני ערב

עדכן

הסתפקתי לענין עדכן שעשה עבודתו נאמנה והתחייבו לו יותר מן הראוי ולא נעשה קנין על כך, אם אפשר לחזור. ומצאתי בקצות החושן קכ"ט סק"ח, שכן דאפשר לחזור ומשום דסו"ס לא עבד כנגד שכרו ושאינו מפועל.

תשלום

הסתפקתי אם ערב יכול לקחת תשלום על ערבותו, ונראה דשפיר דמי, וכ"כ בקצוה"ח קכ"ט סק"ט והוסיף דבעי קנין בכל ענין אם רוצה לחייב עצמו ובא קנין יכול לחזור בו. וערבות הנקאית מבואר להדיא בסיומן קכ"ט סט"ו דהוי ערב קבלן, ומשום דהם גוהים גם כשיש ללוה לשלם.

ערב בטבת

יש לדון אי מהני לעשות עצמו ערב בטבת, הסמ"ע בס"י קל"א סק"י כתב 'אין בזה איסור טבת בפרט בעוד בין השמשות', וצ"ב מדוע אין זה נחשב קנין בטבת שהרי משעבד עצמו לענין.

תנאי

ערב שחתם ערבות גמורה כדון, וההלוואה נעשתה אחרי חתימת הערבות, אולם תנאי גמור התנה עם המלוה, שכל הערבות היא כל זמן שהמלוה ידבר עם הלוה בעדינות ולא ידבר עמו קשות, ולא נהג המלוה כן כ"כ, והם מתווכחים ביניהם על זאת, איך הדין בזה. נראה דצדוק הערב ומתרי רכשי: א. שמא דיבר עמו המלוה קשות. ב. הרי ידועה דעת מרן המחבר בס"י קל"א ס"י דכל תנאי הערבות מפקיע את הערבות וכלשונו עם, "ערב או קבלן שחייבו עצמם על תנאי אך על פי שקנו מידו לא נשתעבד מפני שהוא אסמכתא".

קטן

ערבות על קטן לא מועילה וביאר הסמ"ע והגר"א, "דמו"מ שלו משום כדי חייו", והביאור דמשא ומתן על מהני משום פרנסתו, והסמ"ע כתב דאין קטן בר הקנאה בדבר על"ל הנאה, והסתפקתי, במקום שישלם לקטן שוחרתום ערבת, ואז יש לו הנאה, שמא אז מועילה חתימתו, לסברת הסמ"ע.

'ערבות אישית' עבור הנער התחייבתי לאבי כי 'אם לא הביאו אליך וחתאתי לאבי כל הימים'. חטא שמשמעו 'להיות מנודה בשני עולמות'. להפסיד הכול, גם עולם הזה וגם עולם הבא.

למדנו לכאורה יסוד גדול וחשוב מערבותו של יהודה. יסוד שהוא עצה טובה לאדם הרוצה למצות את כל כוחות נפשו כדי להצליח ולעמוד במשימה המוטלת לפניו - שיחייב את עצמו ב'ערבות אישית' חזקה.

והוא מה שאמרו בגמרא בנדרים 'שנשבעין לקיים את המצוות שנאמר 'נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך'. שלמרות שגם לפני השבועה החדשה הזו, הרי הוא כבר מושבע ועומד מהר סיני לקיים את כל מצות התורה. בכל זאת הוא רשאי להישבע באופן מיוחד לקיים מצווה זו. וכל כך למה: כדי ששבועה מחודשת זו תזרז ותמריץ אותה לקיים את המצווה.

הר"ן שם מוסיף ואומר שהרעיון הזה להישבע על המצווה, הוא ראוי והגון לעשות כן. כדי לזרז עצמו לקיים את המצווה. שהרי דוד המלך עצמו עשה כן כמו שאמר 'שבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך'. ה'אבני נזר' מוסיף ואומר שלכן יהודה נכנס ל'ערבות' זו כדי שיהיה לו המחייב של 'ערבות' של סכנת נידוי משני עולמות.

כל ישראל ערבים זה לזה

מצות תוכחה

מובא בגמ' שבועות ל"ט ע"א כל עבירות שבתורה נפרעים מהחוטא עצמו בלבד ובשבועת שקר נפרעים ממנו ומכל העולם כולו. שואלת הגמ' וכל עבירות שבתורה אין נפרעים מכל העולם מחמת החוטא והרי כתוב "וכשלו איש באחיו" (ויקרא כ"ו ל"ז), דהיינו שיכשלו ויענשו איש בעוון אחיו מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה, כלומר כפי שגובים את החוב מהערב של הלוה כך נפרעים מכל האדם על העבירות של חברו ומוכח שגם בשאר עבירות נענשים שאר העולם ולא רק בשבועת שקר, מתרצת הגמ' שהפסוק שמשמע ממנו שכל ישראל נענשים בחטאו של היחיד מדובר באופן שיש בידם למחות שלא יחטא ולא ימחו בו אך בשבועת שקר הקב"ה נפרע אף מאלו שלא היה בידם למחות. היוצא מזה כשאדם רואה שהשני מתכוון לחטוא צריך להוכיחו ולמחות בו שלא יעשה את העבירה.

ע"פ "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (ויקרא י"ט י"ז) מובא בתרגום אונקלוס "ולא תקביל על דיליה חובא", ופירושו דכיון שתוכיח את עמיתך לא תקבל על דיליה חובא, משמע דאם לא הוכיחו הרי שהוא מקבל על דיליה חובא, דהיינו דמלבד העונש שמקבל על ביטול העשה של הוכח תוכיח את עמיתך, יקבל עונש על עצם זה שחבירו חוטא וכעין זה מוצאים אנו דין ערבים בדבר מצוה וכפי שכתב רש"י בגמ' ר"ה כ"ט ע"א על דברי הגמ' "כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא" ומפרש רש"י "שהרי כל ישראל ערבים זה לזה", דהיינו שצריך לדאוג לו לקיים המצוה כראוי. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות עשה ר"ה "שציונו להוכיח החוטא או מי שירצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה ואין ראוי לנו שיאמר אני לא אחטא, ואם יחטא זולתי מה לי דינו עם אלוקיו זה היסך התורה, אבל אנחנו מצווים שלא נמרה ולא נעזוב זולתנו מאמתנו שימרה ואם השתדל להמרות חייבים אנו להוכיחו ולהשיבו והוא אמרו יתעלה "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא י"ט י"ז), כתב בשדי חמד ח"ז עמ' 318 דהמקור שחייב להודיע ולהפריש חברו מאיסור היינו מדין מצות "הוכח תוכיח".

מקור לכלל זה

ע"פ בפרשת עגלה ערופה "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'" (דברים כ"א ח') כתב בעל הטורים "מכאן שכל ישראל ערבים זה לזה", ולכן אפילו שהרוצח היה אדם אחד צריכים כל ישראל כפרה משום שכולם ערבים זה לזה. מובא במד"ר ויקרא פרשה ד' אות ו' "תני חזקיה ע"פ "שה פזורה ישראל" (ירמיה ז') נמשלו ישראל לשה מה שה לוקה על ראשו או באחד מאיבריו וכל איבריו מרגישים, כן הן ישראל אחד מהם חוטא וכולן מרגישים. משל באותו אדם שמצאוהו קודח חור בספינה

וכשצעקו עליו השיב בתמימות הלא בשלי אני קודח, אמרו לו נכון שקודח אתה בחדוך אבל המים שיציפו את הספינה יטביעו לא רק אותך אלא את כל הנוסעים, וכן בני ישראל מכח דין ערבות הכלל סבלו מרובות מפני החוטאים שבתוכם, וכמו שבחטא העגל חטאו רק מקצת מבני ישראל וכלל ישראל סובל מכך לדורותיו (עי' בכלי יקר דברים כ"ט י"א ובמשך חכמה פרשת יתרו עה"פ "ויענו כל העם יחדיו ובפירוש אברבנאל יהושע פ"ז).

בס' חסידים מביא מקור אחר לדין כל ישראל ערבים זה לזה שנאמר "ויענו כל העם קול אחד ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה", אילו היה אחד מוחה לא ניתנה תורה, לכך אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך. המהר"ל מפראג בס' נתיבות עולם נתיב התורה פרק ב' כתב להסביר ענין של ערבות בשביל שעם ישראל הם עם אחד מה שלא תמצא בשום אומה שאינה עם אחד כמו ישראל, ודומים לאדם שאם יש מכה באחד מאיבריו שכולם מרגישים בעבור שהם גוף אחד. וכן כתב רבינו חיים ויטאל בליקוטי תורה פרשת קדושים עה"פ "ואהבת לרעך כמוך" כי כל ישראל גוף אחד וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי. כתוב "אל גנת אגוז ירדתי" (שה"ש פ"ו י"א) ואמרו במד"ר שה"ש פ"ו "מה אגוז זה נוטל אחד מהכרי וכולן מדדרין ומתגלגלים זה אחר זה, כך הן ישראל לקה אחד מהן כולם מרגישים" הה"ד "האיש אחד יחטא וגו'" (במדבר ט"ז כ"ב), ומה שאמרו במדרש לקה אחד מהן, היינו שחטא אחד מהן, וכך משמע מלשון הפסיקתא (שם) "כל הפירות יכול כל אדם ליטול מהם מתוך השק ואין חבריהם מרגישים בין תמרים בין תאנים, אבל האגוז כיון שאתה נותן ידך ונוטל מהם מעט כולם מתרעמים ומרגישים, כך הם ישראל איש אחד חוטא כולם מרגישים האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף". לפי"ז אין הפסוק בלשון בתמיהה אלא בניחותא כמו שמוכח מדברי המד"ר במדבר ט"ז י"ב "ישראל אחד מהן חוטא וכולן מרגישים האיש אחד יחטא וגו'", ז"א מקור מפורש שכל ישראל ערבים זה לזה דאם אחד חוטא כל ישראל סובלים מזה. מובא בהקדמת שערי יושר להגר"ש שקאפ זצ"ל שכל יהודי הוא כמו בורג במכונה גדולה, שאפילו שבורג בפני עצמו נראה כדבר ללא ערך כלל, אך כאשר הוא בא כאחד מחלקי המכונה הרי הוא מקבל חשיבות במשנה תוקף ורב חלקו אשר כחסרונו יכול להפסק כל עבודת המכונה.

ברכות מאליפות

להרה"ג אליהו דבורקס שליט"א

לרגל הוצאת ספרו החדש

"משמחי לב"

מאמרי הלכה ומנהג אקטואליים

לפי סדר ארבע חלקי שלחן ערוך

הנושאים הבאים

ויחי - דיני קריאת שמע, האספו ואגידה לכם (מט א), פסחים נו א.

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה בעריכה תמציתית וייחודית להשיג בהנחיות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נסתר, ראשונים, אחרונים, חסידות